

POSTĘPOWANIE KARNE (SZP)

mgr Michał Basa

Katedra Postępowania Karnego WP AE Uwr

POJĘCIE UCZESTNIKA PROCESU

Uczestnik procesu – podmiot występujący w procesie karnym
w przepisany mu przez prawo karne procesowe roli

KATEGORIE UCZESTNIKÓW PROCESU

Organy
procesowe

Strony
procesowe

Reprezentanci
stron
procesowych

Rzecznicy
interesu
społecznego

Osobowe
źródła
dowodu

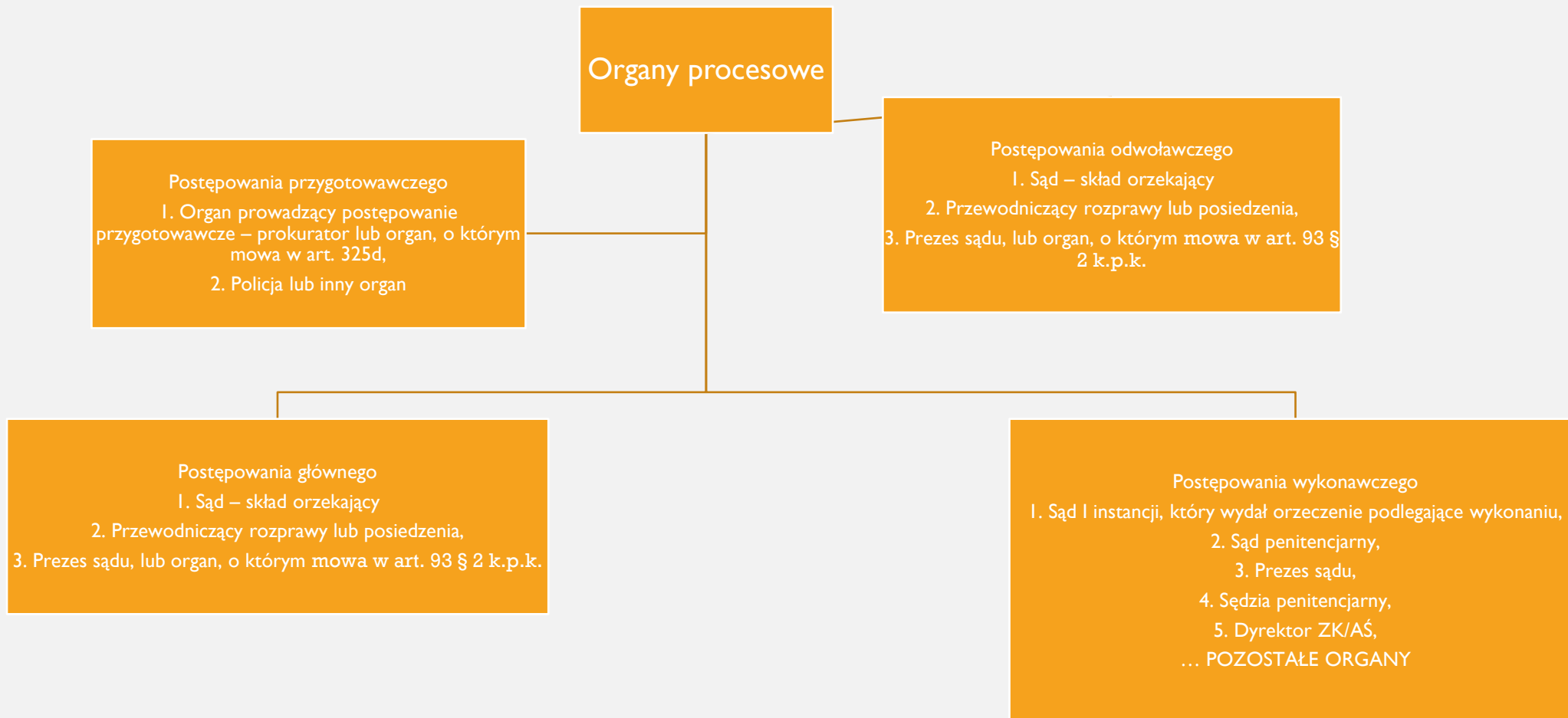
Pomocnicy
organów
procesowych

POJĘCIE ORGANU PROCESOWEGO

Organ procesowy – uczestnik postępowania, organ państwowy o strukturze organizacyjnej określonej przez przepisy prawa oraz wyposażony przez te przepisy w określone uprawnienia i obowiązki

RODZAJE ORGANÓW PROCESOWYCH

ORGANY PROCESOWE

Organy

Postępowania
przygotawczego

Postępowania
sądowego

Postępowania
odwoławczego

Postępowania
wykonawczego

ORGANY POSTĘPOWANIA PRZYGOTOWAWCZEGO

- **Art. 9. [Zasada działania z urzędu/ zasada oficjalności]**
- **§ 1.** Organy procesowe prowadzą postępowanie i dokonują czynności z urzędu, chyba że [ustawa](#) uzależnia je od wniosku określonej osoby, instytucji lub organu albo od zezwolenia władzy.
- **§ 2.** Strony i inne osoby bezpośrednio zainteresowane mogą składać wnioski o dokonanie również tych czynności, które organ może lub ma obowiązek podejmować z urzędu.

ORGANY POSTĘPOWANIA PRZYGOTOWAWCZEGO

prokurator

Policja

Organy
wymienione w art.
325d

Sąd (czynności
sądowe w
postępowaniu
przygotowawczym)

ORGANY POSTĘPOWANIA JURYSDYKCYJNEGO

Sąd

- Sąd jako skład orzekający

Tzw. organy
wewnętrzne sądownictwa

- Prezes sądu
- Przewodniczący wydziału
- Upoważniony sędzia
- Przewodniczący składu orzekającego

ORGANY WEWNĄTRZSĄDOWE

Prezes sądu: (1) kieruje sądem i reprezentuje go na zewnątrz (art. 22 par. 1 p.u.s.p.), (2) kompetencje procesowe i organizacyjne (art. 81, 337 i 338 k.p.k.).

Przewodniczący wydziału: (1) kieruje wydziałem (art. 11 par. 2 p.u.s.p.), (2) wykonuje funkcje prezesa sądu w kwestiach niewymagających postanowienia (art. 93 par. 2 k.p.k.)

Upoważniony sędzia – może zastępować prezesa sądu lub przewodniczącego wydziału w kwestiach niewymagających wydania postanowienia – art. 93 par. 2 k.p.k. – **w praktyce sędzia – referent**

Przewodniczący składu – zasada kierownictwa – (1) wyznacza rozprawę główną (art. 350 par. 1 k.p.k.), (2) zarządza sprowadzenie dowodów na rozprawę (art. 352 k.p.k.), (3) czuwa nad prawidłowym przebiegiem rozprawy, bacząc, aby wyjaśniono wszystkie okoliczności (art. 366 par. 1 k.p.k.), (4) dopuszcza dowody, co do których przeciwnik procesowy się nie sprzeciwia (art. 368 par. 1 k.p.k.)

ZAGADNIENIE WŁAŚCIWOŚCI ORGANÓW

- Właściwość - upoważnienie do dokonywania określonych czynności procesowych. Rzeczone upoważnienie jest również obowiązkiem organu.

Właściwość
rzeczowa

- Upoważnienie sądu do całościowego rozpoznania sprawy w I instancji

Właściwość
miejscowa

- Upoważnienie sądu do przeprowadzenia czynności procesowych ze względu na miejsce zdarzenia

Właściwość
funkcyjna

- Upoważnienie sądu do niecałościowego rozpoznania sprawy (np. w postępowaniu odwoławczym)

ZAGADNIENIE WŁAŚCIWOŚCI ORGANÓW

- **Art. 35. [Właściwość – sprawdzenie z urzędu]**
- **§ 1. Sąd bada z urzędu swą właściwość, a w razie stwierdzenia swej niewłaściwości przekazuje sprawę właściwemu sądowi lub innemu organowi.**
- **§ 2.** Jeżeli sąd na rozprawie głównej stwierdza, że nie jest właściwy miejscowo lub że właściwy jest sąd niższego rzędu, może przekazać sprawę innemu sądowi jedynie wtedy, gdy powstaje konieczność odroczenia rozprawy.
- **§ 3.** Na postanowienie w kwestii właściwości **przysługuje zażalenie.**

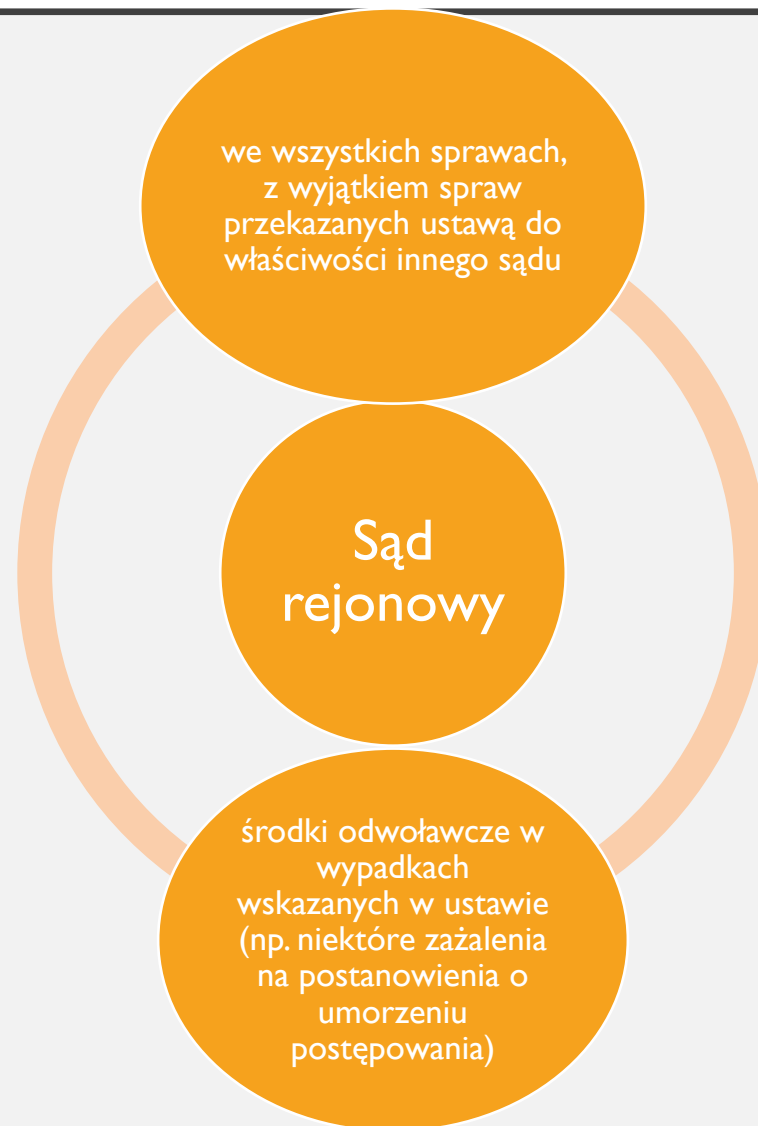
WŁAŚCIWOŚĆ MIEJSCOWA

- **Art. 31. [Właściwość miejscowa – reguły ogólne]**
- § 1. Miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy jest sąd, w którego okręgu popełniono przestępstwo.
- § 2. Jeżeli przestępstwo popełniono na polskim statku wodnym lub powietrznym, a § 1 nie może mieć zastosowania, właściwy jest sąd macierzystego portu statku.
- § 3. Jeżeli przestępstwo popełniono w okręgu kilku sądów, właściwy jest ten sąd, w którego okręgu najpierw wszczęto postępowanie przygotowawcze. → tzw. reguła wyprzedzenia

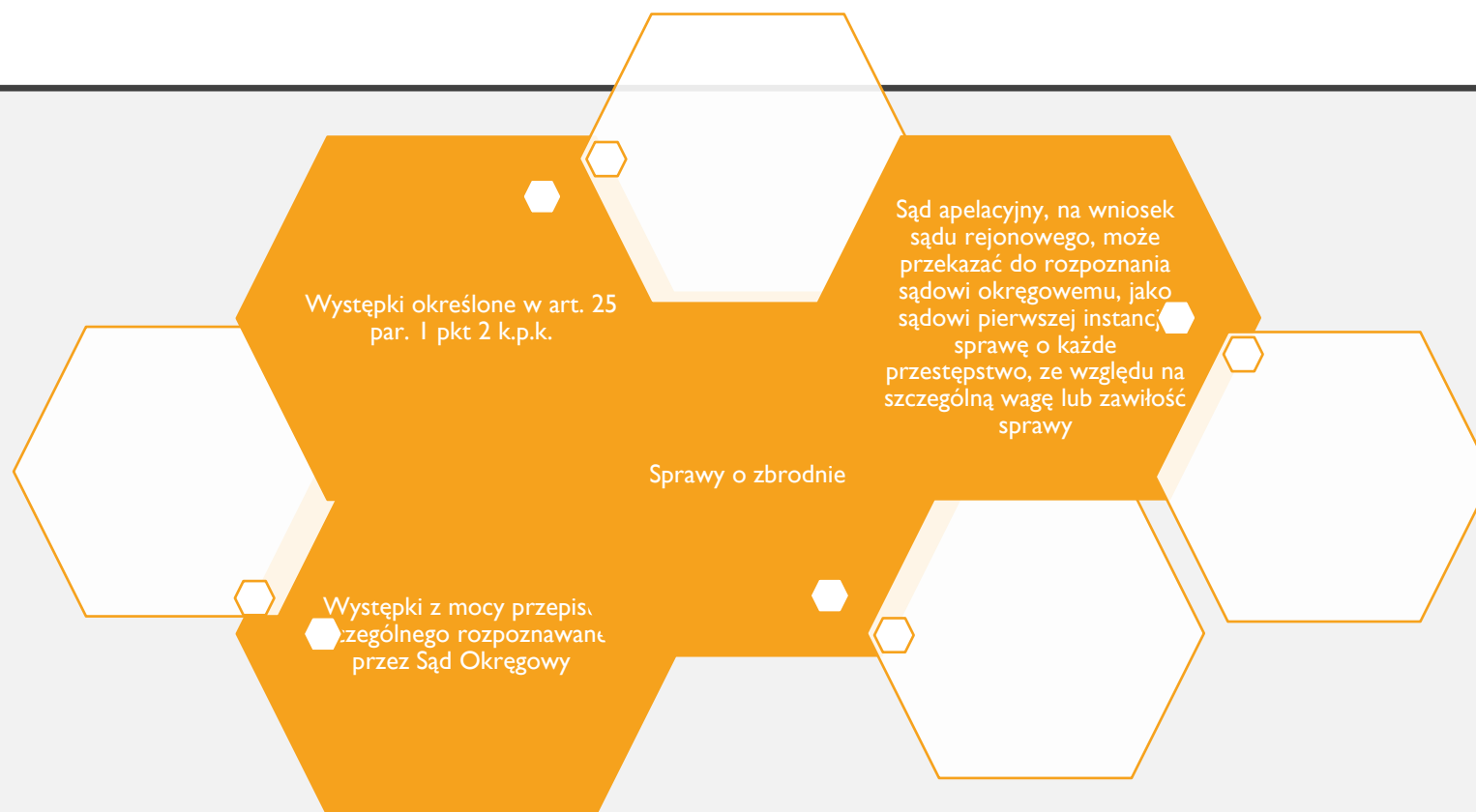
WŁAŚCIWOŚĆ MIEJSCOWA

- *O właściwości danego sądu do rozpoznania sprawy przesądza przepis k.p.k., nie zaś wola osób prowadzących postępowanie. Przepisy k.p.k. w sposób ścisły i pozbawiony elementów uznaniowych kształtują reguły rządzące tak właściwością miejscową, jak i właściwością rzeczową sądu, nakazując rozpoznawanie sprawy właśnie przez sąd właściwy, nieustalony dowolnie przez organy procesowe czy strony.*
- II AKz 916/03 - Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach LEX nr 104026 - postanowienie z dnia 29 października 2003 r.

WŁAŚCIWOŚĆ RZECZOWA SĄDU REJONOWEGO

WŁAŚCIWOŚĆ RZECZOWA SĄDU OKRĘGOWEGO

WŁAŚCIWOŚĆ FUNKCJONALNA

Art. 25. [Sąd okręgowy – właściwość rzeczowa]

- § 3. Sąd okręgowy rozpoznaje ponadto środki odwoławcze od orzeczeń i zarządzeń wydanych w pierwszej instancji w sądzie rejonowym oraz inne sprawy przekazane mu przez ustawę. → **zażalenia, apelacje, skargi o wznowienie postępowania**
- **Art. 26. [Sąd apelacyjny – właściwość funkcjonalna]**
- Sąd apelacyjny rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń i zarządzeń wydanych w pierwszej instancji w sądzie okręgowym oraz inne sprawy przekazane mu przez ustawę. → **zażalenia, apelacje, skargi o wznowienie postępowania**
- **Art. 27. [Sąd Najwyższy – właściwość funkcjonalna]**
- Sąd Najwyższy rozpoznaje kasacje oraz środki odwoławcze i inne sprawy w wypadkach określonych w ustawie. → **zażalenia, kasacje, skargi na orzeczenia sądu odwoławczego, skargi o wznowienie postępowania, „skargi nadzwyczajne”,**

ŁĄCZNOŚĆ SPRAW

Łączność

Przedmiotowa –
współdziałanie
przestępcze

Podmiotowa –
wielość czynów

ŁĄCZNOŚĆ SPRAW

- **Art. 33. [Łączność podmiotowa]**
- § 1. Jeżeli tę samą osobę oskarżono o kilka przestępstw, a sprawy należą do właściwości różnych sądów tego samego rzędu, właściwy jest sąd, w którego okręgu najpierw wszczęto postępowanie przygotowawcze.
- § 2. Jeżeli sprawy należą do właściwości sądów różnego rzędu, sprawę rozpoznaje sąd wyższego rzędu.

ŁĄCZNOŚĆ SPRAW

- **Art. 34. [Łączność przedmiotowa]**
- § 1. Sąd właściwy dla sprawców przestępstw jest również właściwy dla pomocników, podżegaczy oraz innych osób, których przestępstwo pozostaje w ścisłym związku z przestępstwem sprawcy, jeżeli postępowanie przeciwko nim toczy się jednocześnie.
- § 2. Sprawy osób wymienionych w § 1 powinny być połączone we wspólnym postępowaniu; przepis art. 33 stosuje się odpowiednio.
- § 3. Jeżeli zachodzą okoliczności utrudniające łączne rozpoznanie spraw, o których mowa w § 1 i 2, można wyłączyć i odrębnie rozpoznać sprawę poszczególnych osób lub o poszczególne czyny; sprawa wyłączona podlega rozpoznaniu przez sąd właściwy według zasad ogólnych.

WŁAŚCIWOŚĆ DELEGACYJNA

właściwość delegacyjna – właściwość ze względu na ekonomikę procesową, bądź dobro wymiaru sprawiedliwości.

- **Art. 36. [Przekazanie sprawy – ekonomia procesowa]**
- Sąd wyższego rzędu nad sądem właściwym może przekazać sprawę innemu sądowi równorzędnemu, jeżeli większość osób, które należy wezwać na rozprawę, zamieszkuje blisko tego sądu, a z dala od sądu właściwego.
- **Art. 37. [Przekazanie sprawy – dobro wymiaru sprawiedliwości]**
- Sąd Najwyższy może z inicjatywy właściwego sądu przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu, jeżeli wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości.

SPORY O WŁAŚCIWOŚĆ

- **Art. 38. [Spory o właściwość]**
- § 1. ⁷ Spór o właściwość między sądami rozstrzyga ostatecznie sąd wyższego rzędu właściwy ze względu na siedzibę sądu, który pierwszy wszczął spór. Spór o właściwość między sądem rejonowym a sądem okręgowym rozstrzyga sąd apelacyjny, a spór o właściwość między sądem apelacyjnym a innym sądem powszechnym - Sąd Najwyższy.
- § 2. W czasie trwania sporu każdy z tych sądów przedsięwzię czynności niecierpiące zwłoki.
- **Art. 39. [Spór kompetencyjny sądu powszechnego i sądu wojskowego]**
- Jeżeli sąd wojskowy przekaze sprawę sądowi powszechnemu lub nie przyjmie sprawy przekazanej mu przez sąd powszechny, sprawę rozpoznaje sąd powszechny.

SKŁAD SĄDU

Skład jednoosobowy zawodowy

- § 1. Na rozprawie głównej sąd orzeka w składzie jednego sędziego, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. Sędzia ma prawa i obowiązki przewodniczącego (art. 28 par. 1 k.p.k.)

Skład trzyosobowy ławniczy

- W sprawach o zbrodnie sąd orzeka w składzie jednego sędziego i dwóch ławników (art. 28 par. 1 k.p.k.)
- Ze względu na szczególną wagę lub złożoność sprawy (art. 29 par. 3 k.p.k.)

Skład pięcioosobowy ławniczy

- W sprawach o przestępstwa, za które ustawa przewiduje karę dożywotniego pozbawienia wolności, sąd orzeka w składzie dwóch sędziów i trzech ławników (art. 28 par. 4 k.p.k.)

Skład trzyosobowy zawodowy

- Na rozprawie apelacyjnej i kasacyjnej sąd orzeka w składzie trzech sędziów, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej (art. 29 par. 1 k.p.k.)
- W I instancji ze względu na szczególną wagę lub złożoność sprawy (art. 29 par. 3 k.p.k.),

SKŁAD SĄDU

Skład pięcioosobowy zawodowy

- Apelację lub kasację od wyroku orzekającego karę dożywotniego pozbawienia wolności albo wnoszącą o wymierzenie takiej kary rozpoznaje sąd w składzie pięciu sędziów (art. 29 par. 2 k.p.k.)

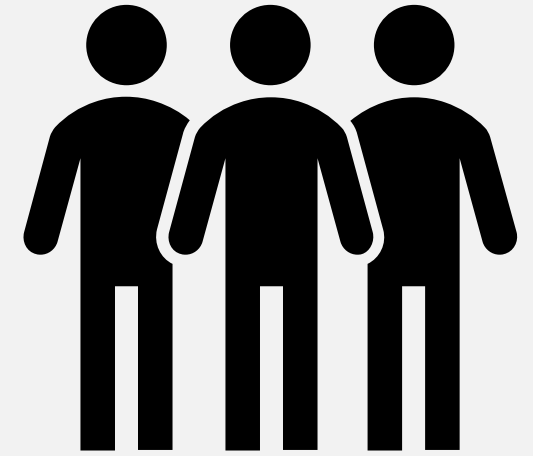
Skład ławniczy SN (1SZ+2ŁSN)

- Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, w sprawach wskazanych w § 1, Sąd Najwyższy orzeka w składzie 2 sędziów Sądu Najwyższego i 1 ławnika Sądu Najwyższego (art. 59 par. 2 USN)

Powiększony skład ławniczy SN (3SZ + 2ŁSN)

- - Skarga nadzwyczajna od orzeczenia zapadłego w toku postępowania, w którym orzeczenie wydał SN (art. 94 par. 2 USN), w sprawie dyscyplinarnej sędziego SN w drugiej instancji (art. 73 par. 1 pkt 2 USN)

Strony procesowe

Strony
zasadnicze:

Czynne:

Oskarżyciele:

Publiczny,

Prywatny (reprezentanci:
pełnomocnik: adwokat, radca
prawny)

Posiłkowy (reprezentanci:
pełnomocnik: adwokat, radca
prawny)

- Uboczny,
- Subsydiarny
- Pokrzywdzony (w postępowaniu
przygotawczym)

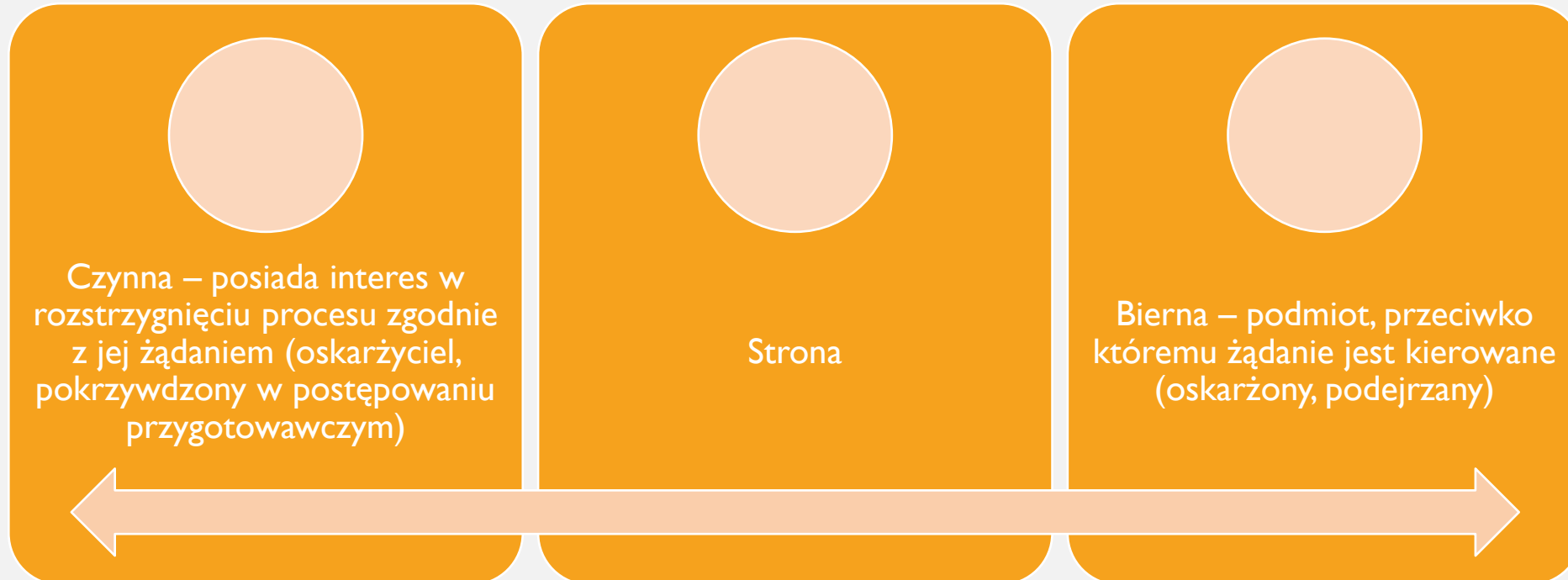
Bierne:

Oskarżony (reprezentanci:
obrońca- adwokat, radca
prawny,

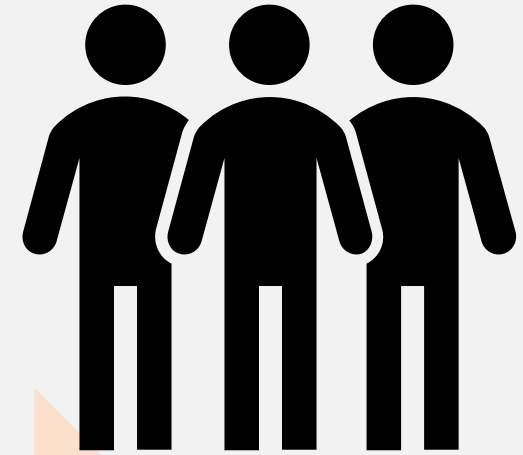
Podjejrzany (w postępowaniu
przygotawczym)

SPÓR O POJĘCIE STRONY PROCESU

- **Uczestnik** – podmiot występujący w procesie w roli przewidzianej przez prawo karne procesowe (np. świadek),
- **Strona** – uczestnik procesu posiadający interes w określony rozstrzygnięciu procesu

Strony procesowe

Strony
szczególne:

Rodzic lub
opiekun
nieletniego,

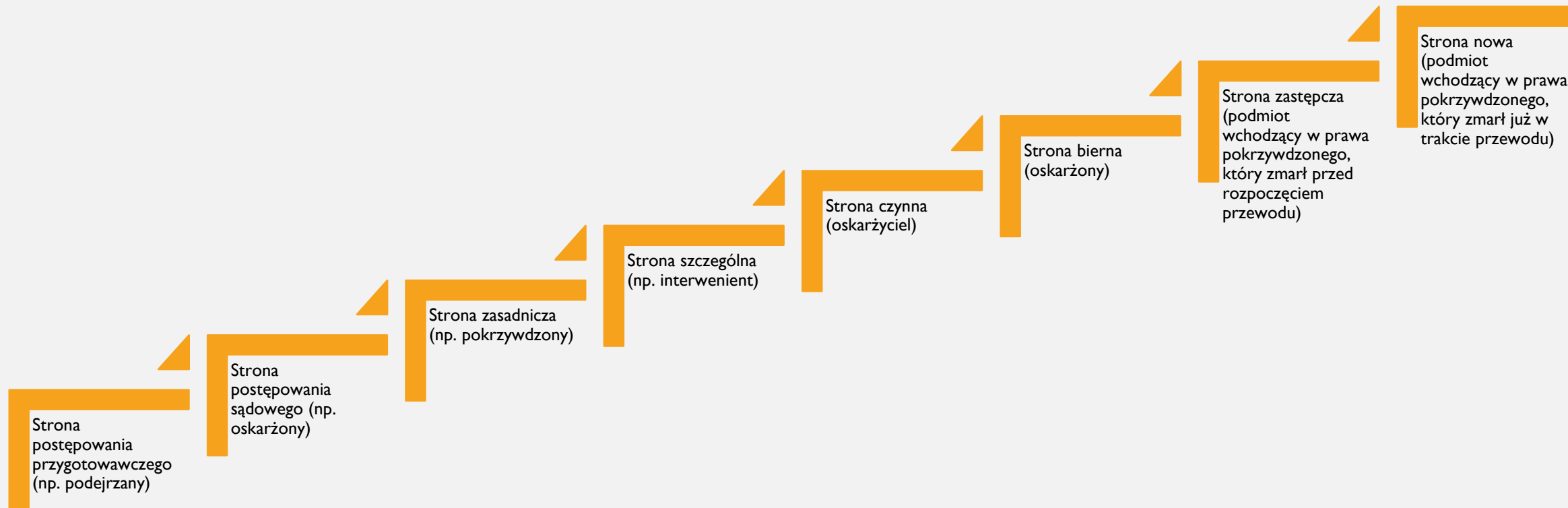
Interwenient
(prawo karne
skarbowe),

Właściciel
przedsiębiorstwa
zagrożonego
przepadkiem,

Podmiot
zobowiązany do
zwrotu korzyści
Skarbowi
Państwa

Przedstawiciel
społeczny

RODZAJE STRON PROCESOWYCH

STRONY PROCESOWE- OSKARŻYCIEL

Prywatny

Posiłkowy:
1. Subsydiarny
2. Uboczny

Oskarżyciel

Publiczny

OSKARŻYCIEL

- **Art. 45. [Prokurator oskarżycielem publicznym]**
- § 1. Oskarżycielem publicznym przed wszystkimi sądami jest prokurator.
- § 1a. W wypadkach określonych w ustawie czynności procesowe wykonuje prokurator bezpośrednio przełożony lub prokurator nadrzędny.
- § 1b. (uchylony).
- § 1c. (uchylony).
- § 2. Inny organ państwowy może być oskarżycielem publicznym z mocy szczególnych przepisów [ustawy](#), określających zakres jego działania.
- Oskarżyciel publiczny wnosi i popiera oskarżenie **przed sądem**. Pojęcie oskarżyciela nie funkcjonuje w postępowaniu przygotowawczym.

INNI OSKARŻYCIELE

- **Art. 325d. [Delegacja ustawowa]**
- Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z właściwymi ministrami określi, w drodze rozporządzenia, **organy uprawnione obok Policji do prowadzenia dochodzeń oraz organy uprawnione do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem pierwszej instancji w sprawach, w których prowadzono dochodzenie**, jak również zakres spraw zleconych tym organom, mając na uwadze określony przez ustawę zakres kompetencji tych organów.

•

INNI OSKARŻYCIELE PUBLICZNI - PRZYKŁADY

- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI z dnia 22 września 2015 r. w sprawie organów uprawnionych obok Policji do prowadzenia dochodzeń oraz organów uprawnionych do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem pierwszej instancji w sprawach, w których prowadzono dochodzenie, jak również zakresu spraw zleconych tym organom (Dz.U. z 2018 r. poz. 522)

INNI OSKARŻYCIELE PUBLICZNI - PRZYKŁADY

- § 1. Dochodzenie, obok Policji, prowadzić mogą również:
- 1) **organy Inspekcji Handlowej** w sprawach o ujawnione przez nie w czasie przeprowadzania kontroli przestępstwa określone w [art. 43 ust. 1](#) i [2](#) oraz w [art. 45³ ust. 1](#) ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2016 r. poz. 487, z 2017 r. poz. 2245 i 2439 oraz z 2018 r. poz. 310) oraz w [art. 38](#) ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1063 i 2056);
- 2) **organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej** w sprawach o przestępstwa określone w [art. 37b](#) ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1261 i 2111 oraz z 2018 r. poz. 138), w [art. 96-99](#) ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz. U. z 2017 r. poz. 149 i 60), w [art. 14 ust. 3](#) ustawy z dnia 30 marca 2001 r. o kosmetykach (Dz. U. z 2013 r. poz. 475) oraz w [art. 31-34](#), [art. 36-40](#), [art. 50](#) i [art. 51](#) ustawy z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach (Dz. U. z 2018 r. poz. 143);
- 3) (uchylony);
- 4) **Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej** w sprawach o przestępstwa określone w [art. 208 ust. 2](#) ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. - Prawo telekomunikacyjne (Dz. U. z 2017 r. poz. 1907 i 2201 oraz z 2018 r. poz. 106 i 138).

INNI OSKARŻYCIELE PUBLICZNI - PRZYKŁADY

- Brak skargi uprawnionego oskarżyciela zachodzi także w sytuacji, gdy w sprawie o czyn ścigany z urzędu, skargę złożył nieprokuratorski oskarżyciel publiczny poza zakresem swoich kompetencji oskarżycielskich. Oskarżyciele publiczni, niebędący prokuratorem, mogą występować w charakterze oskarżyciela publicznego jedynie w zakresie ustawowego upoważnienia (art. 45 § 2 k.p.k.). Nie ma bowiem możliwości, aby skargę wniósł do sądu organ, który jest uprawniony do prowadzenia dochodzenia i takowe prowadził, w sytuacji, gdy sprawa wymagała prowadzenia śledztwa.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2018 r.V KS 15/18 LEX nr 2515959

UDZIAŁ OSKARŻYCIELA PUBLICZNEGO W ROZPRAWIE GŁÓWNEJ

- **Art. 46. [Obowiązkowy udział oskarżyciela publicznego w rozprawie]**
 - § 1. W sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego udział oskarżyciela publicznego w rozprawie jest obowiązkowy, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej.
 - § 2. Jeżeli postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie dochodzenia, niestawiennictwo oskarżyciela publicznego na rozprawie nie tamuje jej toku. Przewodniczący lub sąd mogą uznać obecność oskarżyciela publicznego za obowiązkową.
-

PRZYCZYNY WYŁĄCZENIA OSKARŻYCIELA PUBLICZNEGO

Art. 47. [Wyłączenie oskarżyciela publicznego]

- § 1. Przepisy art. 40 § 1 pkt 1-4, 6 i 10, § 2 oraz art. 41, art. 41a i art. 42 stosuje się odpowiednio do prokuratora, innych osób prowadzących postępowanie przygotowawcze oraz innych oskarżycieli publicznych.
- § 2. Osoby wymienione w § 1 ulegają również wyłączeniu, jeżeli brały udział w sprawie jako obrońca, pełnomocnik, przedstawiciel społeczny albo przedstawiciel ustawowy strony.
- Odpowiednie zastosowanie znajdują:

PRZYCZYNY WYŁĄCZENIA OSKARŻYCIELA PUBLICZNEGO

- Prokurator jest z mocy prawa wyłączony od udziału w sprawie, jeżeli:
- 1) sprawa dotyczy tego prokuratora bezpośrednio;
- 2) jest małżonkiem strony lub pokrzywdzonego albo ich obrońcy, pełnomocnika lub przedstawiciela ustawowego albo pozostaje we wspólnym pożyciu z jedną z tych osób;
- 3) jest krewnym lub powinowatym w linii prostej, a w linii bocznej aż do stopnia pomiędzy dziećmi rodzeństwa osób wymienionych w pkt 2 albo jest związany z jedną z tych osób węzłem przysposobienia, opieki lub kurateli;
- 4) był świadkiem czynu, o który sprawa się toczy, albo w tej samej sprawie był przesłuchany w charakterze świadka lub występował jako biegły;
- 6) brał udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia, bądź zarządzenia,
- 10) prowadził mediację

TZW. WZGLĘDNE PRZYCZYNY WYŁĄCZENIA OSKARŻYCIELA

- § 1. Prokurator ulega wyłączeniu, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności w danej sprawie.
- § 2. Wniosek o wyłączenie prokuratora, zgłoszony na podstawie § 1 po rozpoczęciu przewodu sądowego, pozostawia się bez rozpoznania, chyba że przyczyna wyłączenia powstała lub stała się stronie wiadoma dopiero po rozpoczęciu przewodu.
- **Art. 48. [Tryb wyłączenia oskarżyciela]**
- § 1. O wyłączeniu prowadzącego lub nadzorującego postępowanie przygotowawcze oraz oskarżyciela publicznego **orzeka prokurator nadzorujący postępowanie lub bezpośrednio przełożony.**
- § 2. Czynności dokonane przez osobę podlegającą wyłączeniu, zanim ono nastąpiło, **nie są z tej przyczyny bezskuteczne**; jednakże **czynność dowodową należy na żądanie strony, w miarę możliwości, powtórzyć.**

UDZIAŁ PROKURATORA W POSTĘPOWANIU PRZED SĄDEM I INSTANCJI

Obligatoryjny udział prokuratura

Sprawa, w której toczyło się śledztwo (art. 46 par. 2 k.p.k.)

Posiedzenie w przedmiocie zastosowania izolacyjnego środka zabezpieczającego (art. 339 par. 5 k.p.k.)

W rozprawie apelacyjnej (art. 450 par. I k.p.k.)

ZAGADNIENIE OBIEKTYWIZMU PROKURATORA

- **Art. 4. [Zasada obiektywizmu]**
- Organy prowadzące postępowanie karne są obowiązane badać oraz uwzględniać okoliczności przemawiające zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego.

Prokurator

W postępowaniu przygotowawczym – organ postępowania

W postępowaniu sądowym – strona postępowania

ZAGADNIENIE OBIEKTYWIZMU PROKURATORA

- Interes procesowy prokuratora jest determinowany zasadą legalizmu
- **Art. 10. [Zasada legalizmu]**
- § 1. Organ powołany do ścigania przestępstw jest obowiązany do wszczęcia i przeprowadzenia postępowania przygotowawczego, a oskarżyciel publiczny także do wniesienia i popierania oskarżenia - o czyn ścigany z urzędu.
- § 2. Z wyjątkiem wypadków określonych w [ustawie](#) lub w [prawie](#) międzynarodowym nikt nie może być zwolniony od odpowiedzialności za popełnione przestępstwo.
- II AKa 320/18, Zasada działania z urzędu a zasad obiektywizmu organów procesowych. - Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu LEX nr 2609636 - wyrok z dnia 7 listopada 2018 r.
- 2. Strony nie są biernymi obserwatorami poczynąń sądu i ich recenzentami w razie zapadnięcia niesatysfakcjonującego rozstrzygnięcia, lecz aktywnymi, równoprawnymi uczestnikami procesu mogącymi ponosić negatywne konsekwencje braku aktywności. Inne ujęcie prowadziłoby do obciążenia sądu powinnością realizacji zasady śledczej, poszukiwania dowodów sprawstwa i winy grożąc uchybieniem zasadzie obiektywizmu.

ZAGADNIENIE OBIEKTYWIZMU PROKURATORA

- Przepis art. 4 k.p.k. przypomina, że w procesie karnym funkcjonuje podmiot, którego rola w tym postępowaniu ulega zmianie. Z organu prowadzącego postępowanie karne przekształca się w stronę procesową, wnosząc bowiem do sądu akt oskarżenia staje się oskarżycielem, co do zasady takim samym jak pokrzywdzony wnoszący do sądu subsydiarny lub prywatny akt oskarżenia. Pokrzywdzony jest stroną w postępowaniu karnym i - co oczywiste - występuje w nim po to, by uzyskać potwierdzenie własnego interesu. Jest więc oczywiste, że nie należy oczekiwać od niego obiektywizmu, nawet wówczas, gdy zeznaje w procesie jako świadek. Ma on prawo tak naświetlać organowi procesowemu podczas przesłuchania okoliczności czynu, by jego relacja potraktowana była jako wiarygodna, zaś relacja oskarżonego została odrzucona jako niewiarygodna.
- [Prokurator uprawniony jest] do funkcjonowania w postępowaniu jurysdykcyjnym w charakterze "stronniczej" strony procesowej, choć niewątpliwie jego pozycja procesowa jest nieco odmienna od tej, jaką mają do spełnienia typowe strony procesowe, których aktywność dowodowa może ograniczyć się wyłącznie do tych działań, które przynieść mogą korzyść dla ich realizatora.

K. Zgryzek, Bezstronność prokuratora, osoby prowadzącej postępowanie przygotowawcze oraz innego oskarżyciela publicznego - uprawnienie czy obowiązek ?, Prok.i Pr. 2017/10/5-17

POKRZYWDZONY - DEFINICJA

- **Pokrzywdzonym jest osoba fizyczna lub prawna, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo.**
- Pokrzywdzonym może być także niemająca osobowości prawnej:
 - 1) instytucja państwowa lub samorządowa;
 - 2) inna jednostka organizacyjna, której odrębne [przepisy](#) przyznają zdolność prawną (np. spółka cywilna)
- Za pokrzywdzonego uważa się zakład ubezpieczeń w zakresie, w jakim pokrył szkodę wyrządzoną pokrzywdzonemu przez przestępstwo lub jest zobowiązany do jej pokrycia.

POKRZYWDZONY - DEFINICJA

- § 3a. W sprawach o przestępstwa przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową, o których mowa w [art. 218-221](#) oraz w [art. 225 § 2](#) Kodeksu karnego, organy Państwowej Inspekcji Pracy mogą wykonywać prawa pokrzywdzonego, jeżeli w zakresie swego działania ujawniły przestępstwo lub wystąpiły o wszczęcie postępowania.
- § 4. W sprawach o przestępstwa, którymi wyrządzono szkodę w mieniu instytucji lub jednostki organizacyjnej, o której mowa w § 2, jeżeli nie działa organ pokrzywdzonej instytucji lub jednostki organizacyjnej, prawa pokrzywdzonego mogą wykonywać organy kontroli państwowej, które w zakresie swojego działania ujawniły przestępstwo lub wystąpiły o wszczęcie postępowania.

POKRZYWDZONY - DEFINICJA

- - **definicja pokrzywdzonego ma dwoisty charakter: materialno – formalny,**
- *Krąg pokrzywdzonych w rozumieniu art. 49 § 1 k.p.k. ograniczony jest zespołem znamion czynu będącego przedmiotem postępowania oraz czynów współukaranych.*
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 września 1999 r. I KZP 26/99
- Definicja pokrzywdzonego zawarta w art. 49 obejmuje trzy elementy:
- 1) **zakres podmiotowy** (osoba fizyczna lub prawna, niemająca osobowości prawnej instytucja państwowa lub samorządowa albo inna jednostka organizacyjna, której odrębne przepisy przyznają zdolność prawną),
- 2) **dobro prawne,**
- 3) **bezpośredniość naruszenia lub zagrożenia** dobra prawnego przez przestępstwo
- W. Posnow, *Sytuacja pokrzywdzonego...*, s. 10; W. Posnow, *Rozważania nad pojęciem pokrzywdzonego w procesie karnym*, PiP 1979/8–9

POKRZYWDZONY - DEFINICJA

- - **definicja pokrzywdzonego ma dwoisty charakter: materialno – formalny,**
- *Krąg pokrzywdzonych w rozumieniu art. 49 § 1 k.p.k. ograniczony jest zespołem znamion czynu będącego przedmiotem postępowania oraz czynów współukaranych.*
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 września 1999 r. I KZP 26/99
- Definicja pokrzywdzonego zawarta w art. 49 obejmuje trzy elementy:
- 1) **zakres podmiotowy** (osoba fizyczna lub prawna, niemająca osobowości prawnej instytucja państwowa lub samorządowa albo inna jednostka organizacyjna, której odrębne przepisy przyznają zdolność prawną),
- 2) **dobro prawne,**
- 3) **bezpośredniość naruszenia lub zagrożenia** dobra prawnego przez przestępstwo
- W. Posnow, *Sytuacja pokrzywdzonego...*, s. 10; W. Posnow, *Rozważania nad pojęciem pokrzywdzonego w procesie karnym*, PiP 1979/8–9

POKRZYWDZONY - DEFINICJA

- *Pokrzywdzonym może być w procesie karnym jedynie ten, kogo przestępstwo dotyka bezpośrednio, naruszając lub zagrażając w taki sposób jego dobru prywatnemu, chronionemu przez naruszony przez sprawę przepis. O pokrzywdzeniu decyduje bezpośredniość naruszonego lub zagrożonego przestępstwem dobra.*
- **Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2005 r. II KK 108/05**

NIEKTÓRE UPRAWNIENIA POKRZYWDZONEGO

- Prawo do wystąpienia z oskarżeniem subsydiarnym (art. 53 k.p.k.)
- Prawo do popierania oskarżenia jako oskarżyciel posiłkowy (art. 53 k.p.k.)
- Prawo do wystąpienia z oskarżeniem prywatnym (art. 59 par. 1 k.p.k.),
- Prawo do złożenia wniosku o naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem lub zadośćuczynienie za doznaną krzywdę (art. 49a k.p.k.),
- Prawo żądania nadania orzeczeniu klauzuli wykonalności w zakresie akcji cywilnej (art. 107 par. 2 k.p.k.),
- Prawo do anonimizacji danych osobowych (art. 148a par. 1 k.p.k.),
- Prawo dostępu do akt postępowania przygotowawczego (art. 156 par. 1 k.p.k.),

NIEKTÓRE UPRAWNIENIA POKRZYWDZONEGO

- Prawo do przesłuchania przez sąd, wyłącznie raz, z udziałem biegłego psychologa małoletniego pokrzywdzonego w sprawie o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w [rozdziałach XXIII, XXV i XXVI](#) Kodeksu karnego (art. 185a k.p.k.)
- Prawo do przesłuchania przez sąd na posiedzeniu pokrzywdzonego w sprawach o przestępstwa określone w art. 197-199 k.k./ ograniczenia zawiadomienia (art. 185c k.p.k.),
- Prawo do bycia zawiadomionym o uchyleniu bądź zmianie postanowienia w przedmiocie środka zapobiegawczego (art. 253 par. 3 k.p.k.),
- Prawo do pierwszeństwa zaspokojenia roszczeń na przedmiocie zabezpieczenia majątkowego (art. 269 par. 1 k.p.k.),
- Prawo do zaskarżenia postanowienia o zabezpieczeniu (art. 291a par. 7 k.p.k.),
- Pokrzywdzony jako strona postępowania przygotowawczego (art. 299 par. 1 k.p.k.),

NIEKTÓRE UPRAWNIENIA POKRZYWDZONEGO

- Obecność przy czynnościach procesowych strony wskazanej przez pokrzywdzonego (art. 299a par. 1 i 2 k.p.k.),
- Prawo do otrzymania pouczeń (art. 300 par. 1 k.p.k.),
- Prawo do uzyskania potwierdzenia zawiadomienia o przestępstwie (art. 304b k.p.k.),
- Prawo do złożenia zażalenia na postanowienie o umorzeniu i odmowie wszczęcia śledztwa (art. 306 par. 1 pkt 1 i par. 1a pkt 1 k.p.k.),
- Prawo do składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa (art. 315 par. 1 k.p.k.),
- Prawo do udziału w неповtarzalnych czynnościach postępowania przygotowawczego (art. 316 par. 1 k.p.k.),
- Prawo do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia (art. 330 par. 2 k.p.k.),
- Prawo do udziału w posiedzeniu w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania (art. 341 k.p.k.)

NIEKTÓRE UPRAWNIENIA POKRZYWDZONEGO

- Prawo do udziału w posiedzeniu wyrokowym i możliwość sprzeciwienia się skazaniu w trybie konsensualnym (art. 343, 343a, 387 k.p.k.),
- Prawo do żądania jawnego przeprowadzenia sprawy prywatnoskargowej (art. 359 pkt 2 k.p.k.),
- Prawo do pozostania na Sali w toku całej rozprawy (art. 384 par. 2 k.p.k.),
- Prawo do złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku warunkowo umarzającego wydanego na posiedzeniu (art. 422 par. I k.p.k.) i prawo do zaskarżenia takiego wyroku apelacją (art. 441 par. I k.p.k.),

ZAGADNIENIE KUMULACJI RÓL PROCESOWYCH

- **Art. 50. [Zakaz kumulacji ról procesowych]**
- W postępowaniu sądowym z uprawnień pokrzywdzonego określonych w art. 53 nie może korzystać osoba występująca w tej samej sprawie w charakterze oskarżonego, z wyjątkiem przewidzianym w art. 497 i art. 498 § 3.
- Do kumulacji roli pokrzywdzonego i oskarżonego może dojść wyłącznie w razie wytoczenia oskarżenia wzajemnego w postępowaniu prywatnoscargowym,

REPREZENTACJA POKRZYWDZONEGO

- **Art. 51. [Reprezentacja pokrzywdzonego w procesie]**
- § 1. Za pokrzywdzonego, który nie jest osobą fizyczną, czynności procesowych dokonuje organ uprawniony do działania w jego imieniu.
- § 2. Jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo, prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje.
- § 3. Jeżeli pokrzywdzonym jest osoba nieporadna, w szczególności ze względu na wiek lub stan zdrowia, jego prawa może wykonywać osoba, pod której pieczęć pokrzywdzony pozostaje.
- Przykładowi reprezentanci: rodzic, kurator, opiekun, prezes zarządu spółki akcyjnej, prokurent spółki jawnej,
- Za osobę ubezwłasnowolnioną częściowo działa kurator (art. 16 par. 2 k.c.),

NASTĘPSTWO PROCESOWE W WYPADKU ŚMIERCI POKRZYWDZONEGO

- **Art. 52. [Śmierć pokrzywdzonego]**
- § 1. W razie śmierci pokrzywdzonego prawa, które by mu przysługiwały, mogą wykonywać osoby najbliższe lub osoby pozostające na jego utrzymaniu, a w wypadku ich braku lub nieujawnienia - prokurator, działając z urzędu.
- § 2. W przypadku gdy organ prowadzący postępowanie dysponuje informacjami o osobach najbliższych dla pokrzywdzonego lub osobach pozostających na jego utrzymaniu, poucza o przysługujących uprawnieniach co najmniej jedna z nich.

POJĘCIE STRONY ZASTĘPCZEJ I STRONY NOWEJ

Strony zastępcze realizują prawa zmarłego pokrzywdzonego, których pokrzywdzony nie zdążył zrealizować w procesie ; w art. 52 § 1 jest mowa wprost o wykonywaniu praw, które przysługiwałyby pokrzywdzonemu. Są to prawa pochodne, mające źródło w prawach pokrzywdzonego. Realizują uprawnienia pokrzywdzonego, niezależnie od tego, czy sam przed śmiercią z nich skorzystał w jakimkolwiek zakresie przewidzianym ustawą (wyrok SA w Warszawie z 7.04.2014 r., [II AKa 74/14](#), LEX nr 1459083).

- STRONA ZASTĘPCZA

Realizuje prawa pokrzywdzonego, które pokrzywdzony realizował w procesie, ale w jego trakcie zmarł.

- STRONA NOWA

OSKARŻYCIELE – C.D.

OSKARŻYCIEL POSIŁKOWY

Samodzielnie
występuje za
skargą (art.
330 par. 2
k.p.k. i art.
53 k.p.k.)

SUBSYDIARNY

Popiera
skargę
oskarżyciela
publicznego
(art. 53
k.p.k.)

UBOCZNY

OSKARŻYCIELE POSIŁKOWI

- **Art. 53. [Pokrzywdzony oskarżycielem posiłkowym]**
- W sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego pokrzywdzony może działać jako strona w charakterze oskarżyciela posiłkowego obok oskarżyciela publicznego lub zamiast niego.
- **Art. 54. [Uboczny oskarżyciel posiłkowy, termin]**
- § 1. Jeżeli akt oskarżenia wniósł oskarżyciel publiczny, **pokrzywdzony może aż do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej złożyć oświadczenie, że będzie działał w charakterze oskarżyciela posiłkowego.**
- § 2. **Cofnięcie aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego nie pozbawia uprawnień oskarżyciela posiłkowego. Pokrzywdzony, który uprzednio nie korzystał z uprawnień oskarżyciela posiłkowego, może w terminie 14 dni od powiadomienia go o cofnięciu przez oskarżyciela publicznego aktu oskarżenia oświadczyć, że przystępuje do postępowania jako oskarżyciel posiłkowy.**

OSKARŻYCIEL SUBSYDIARNY

- **Art. 55. [Subsydiarny oskarżyciel posiłkowy]**
- **§ 1.** ⁸ W razie powtórnego wydania postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania w wypadku, o którym mowa w art. 330 § 2, pokrzywdzony może w terminie miesiąca od doręczenia mu zawiadomienia o postanowieniu prokuratora nadrzędnego o utrzymaniu w mocy zaskarżonego postanowienia wnieść akt oskarżenia do sądu, dołączając po jednym odpisie dla każdego oskarżonego oraz dla prokuratora. Przepis art. 488 § 2 stosuje się odpowiednio. Przepisów art. 339 § 3 pkt 3a i art. 396a nie stosuje się.
- **§ 2.** ⁹ Akt oskarżenia wniesiony przez pokrzywdzonego powinien być sporządzony i podpisany przez adwokata, radcę prawnego albo radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, z zachowaniem warunków określonych w art. 332 i art. 333 § 1.
- **§ 2a.** ¹⁰ O wniesieniu aktu oskarżenia zawiadamia się innych pokrzywdzonych znanych sądowi.
- **§ 3.** Inny pokrzywdzony tym samym czynem może aż do rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej przyłączyć się do postępowania.
- **§ 4.** ¹¹ Do sprawy wszczętej na podstawie aktu oskarżenia wniesionego przez oskarżyciela posiłkowego może w każdym czasie wstąpić prokurator, stając się oskarżycielem publicznym. Postępowanie toczy się wówczas z oskarżenia publicznego, a pokrzywdzony, który wniósł akt oskarżenia, **korzysta z praw oskarżyciela posiłkowego**, o którym mowa w art. 54. **Cofnięcie aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego jest dopuszczalne jedynie za zgodą pokrzywdzonego, który wniósł akt oskarżenia, a w razie przyłączenia się do postępowania pokrzywdzonego, o którym mowa w § 3 - również tego pokrzywdzonego.**

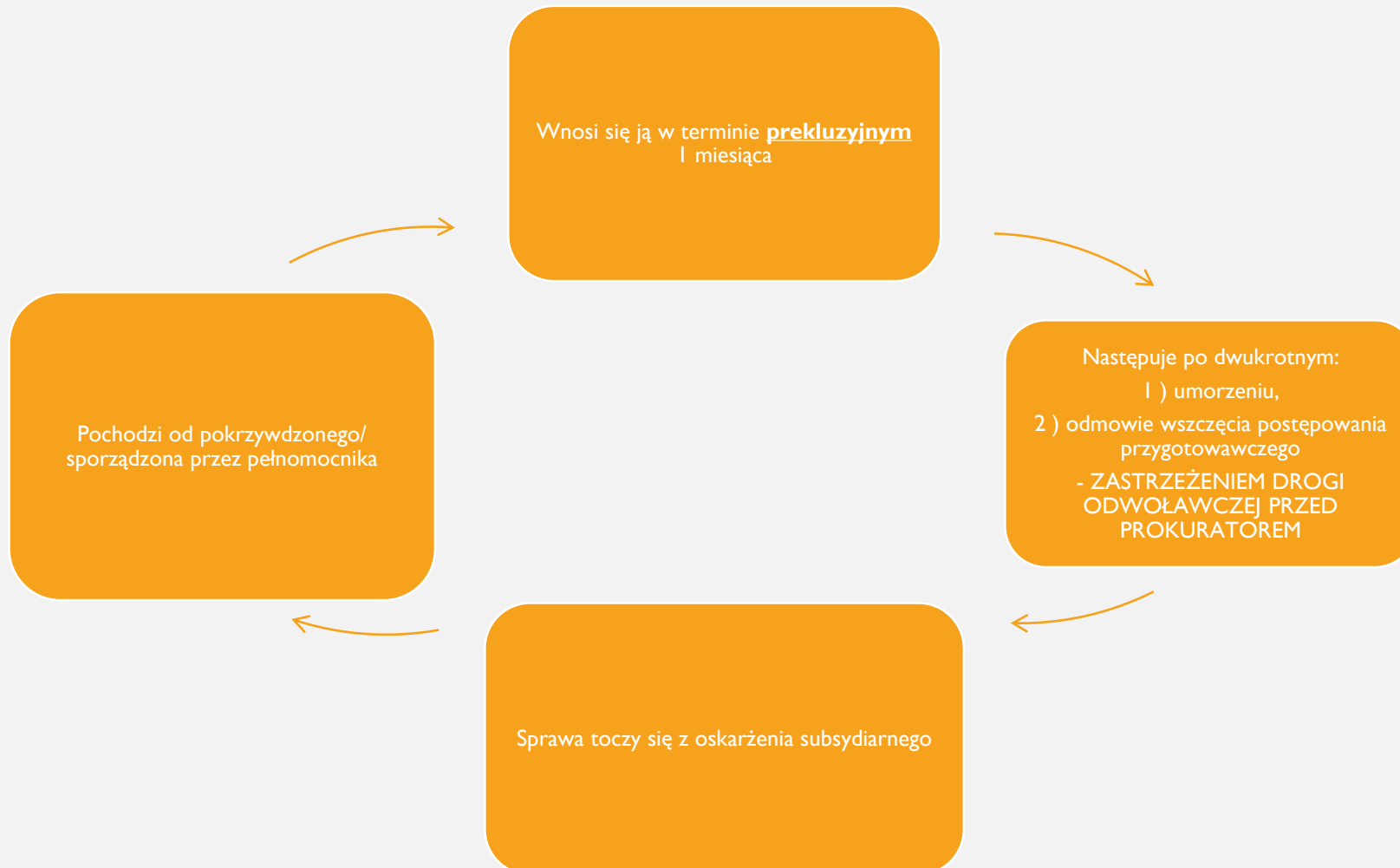
OSKARŻYCIEL SUBSYDIARNY

- **Art. 330 [Akt oskarżenia pokrzywdzonego]**
- § 1. Uchylając postanowienie o umorzeniu postępowania przygotowawczego lub odmowie jego wszczęcia, sąd wskazuje powody uchylenia, a w miarę potrzeby także okoliczności, które należy wyjaśnić, lub czynności, które należy przeprowadzić. Wskazania te są dla organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze wiążące.
- § 2.⁷²⁾ Jeżeli organ prowadzący postępowanie nadal nie znajduje podstaw do wniesienia aktu oskarżenia, wydaje ponownie postanowienie o umorzeniu postępowania lub odmowie jego wszczęcia. Postanowienie to podlega zaskarżeniu tylko do prokuratora nadzrędnego. W razie utrzymania w mocy zaskarżonego postanowienia pokrzywdzony, który dwukrotnie wykorzystał uprawnienia przewidziane w [art. 306 § 1 i 1a](#), może wnieść akt oskarżenia określony w [art. 55 § 1](#) - o czym należy go pouczyć.
- § 3. W razie wniesienia przez pokrzywdzonego aktu oskarżenia prezes sądu przesyła jego odpis prokuratorowi, wzywając go do nadesłania w terminie 14 dni akt postępowania przygotowawczego.

OSKARŻYCIEL SUBSYDIARNY

- **Art. 57. [Odstąpienie oskarżyciela posiłkowego od oskarżenia]**
- § 1. W razie odstąpienia oskarżyciela posiłkowego od oskarżenia nie może on ponownie przyłączyć się do postępowania.
- § 1a. ¹⁴ W sprawie, w której oskarżyciel publiczny nie bierze udziału, **niestawiennictwo oskarżyciela posiłkowego i jego pełnomocnika na rozprawie głównej bez usprawiedliwienia uważa się za odstąpienie od oskarżenia.**
- § 2. O odstąpieniu oskarżyciela posiłkowego od oskarżenia w sprawie, w której oskarżyciel publiczny nie bierze udziału, sąd zawiadamia prokuratora. Nieprzystąpienie przez niego do oskarżenia w terminie 14 dni od doręczenia zawiadomienia powoduje umorzenie postępowania. Postanowienie o umorzeniu postępowania może wydać także referendarz sądowy.

WARUNKI FORMALNE SKARGI SUBSYDIARNEJ

PEŁNOMOCNIK OSKARŻYCIELA SUBSYDIARNEGO

- **Art. 127a. [Zawieszenie terminu]**
- **§ 1.** Jeżeli warunkiem skuteczności czynności procesowej jest jej dokonanie przez obrońcę lub pełnomocnika, termin do jej dokonania ulega zawieszeniu dla strony postępowania na czas rozpoznania wniosku o przyznanie pomocy prawnej w tym zakresie.
- **§ 2.** W wypadku wyznaczenia obrońcy lub pełnomocnika z urzędu termin do dokonania czynności przez wyznaczonego przedstawiciela procesowego rozpoczyna bieg od daty doręczenia mu postanowienia lub zarządzenia o tym wyznaczeniu.

OSKARŻYCIEL SUBSYDIARNY - ORZECZNICTWO

- Przy obliczaniu terminu miesięcznego, o którym mowa w art. 55 § 1 k.p.k., mającego charakter prekluzyjny, stosuje się także art. 123 § 3 k.p.k. Jeśli zatem koniec terminu miesięcznego do złożenia subsydiarnego aktu oskarżenia przypada na dzień uznany przez ustawę za dzień wolny od pracy, to czynność tę można wykonać następnego dnia.
- Termin określony w art. 55 § 1 k.p.k. nie ma charakteru materialnoprawnego. Nie tylko dlatego, że przepis ten jest zamieszczony w ustawie procesowej, ale z tego przede wszystkim względu, że nie reguluje on zasad, ani żadnej innej materii normującej odpowiedzialność karną za popełnienie czynu zabronionego (...) przy obliczaniu terminu miesięcznego, o którym mowa w art. 55 § 1 k.p.k., mającego charakter prekluzyjny, stosuje się także art. 123 § 3 k.p.k. Jeśli zatem koniec terminu miesięcznego do złożenia subsydiarnego aktu oskarżenia przypada na dzień uznany przez ustawę za dzień wolny od pracy, to czynność tę można wykonać następnego dnia.
- V KK 243/16, Charakter terminu do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia. - Wyrok Sądu Najwyższego OSNKW 2017/4/20 - wyrok z dnia 12 grudnia 2016 r.

OSKARŻYCIEL SUBSYDIARNY - ORZECZNICTWO

- Przepis art. 127a § 1 k.p.k. ma m.in. zastosowanie do terminu prekluzyjnego określonego w art. 55 § 1 k.p.k., co oznacza, że jeżeli w czasie kiedy biegnie termin do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia, pokrzywdzony złoży wniosek o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia tego aktu oskarżenia, termin ten ulega zawieszeniu na czas rozpoznania tego wniosku (art. 127a § 1 k.p.k.). **W razie wyznaczenia pełnomocnika z urzędu, termin do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia przez tego pełnomocnika biegnie na nowo od dnia doręczenia mu decyzji o wyznaczeniu.** Z kolei w przypadku decyzji odmownej, należy o niej poinformować pokrzywdzonego i jednocześnie pouczyć, że termin kontynuuje swój bieg od dnia doręczenia tego zawiadomienia.
- II AKz 586/17, Zażalenie na zarządzenie o odmowie wyznaczenia obrońcy. Termin do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia. - Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach LEX nr 2440809 - postanowienie z dnia 6 września 2017 r.

SKARGA SUBSYDIARNA – KRYTERIUM TOŻSAMOŚCI CZYNU

- *Przed rozpoznaniem sprawy Sąd ma obowiązek zbadać dopuszczalność aktu oskarżenia wniesionego przez pokrzywdzonego. **Winien przy tym szczegółowo skontrolować, czy zachowana jest tożsamość czynu, którego dotyczyły decyzje kończące postępowanie przygotowawcze.** Kryteria tożsamości czynu wyznacza w pierwszej kolejności **opis czynu** co do którego dwukrotnie zapadły decyzje o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania, ponadto **sąd posiłkowo winien zbadać tożsamość czynności wykonawczych sprawcy oraz przedmiot tych czynności**, jak też układ podmiotowy w relacji oskarżony i pokrzywdzony.*
- II AKa 314/18, Badanie dopuszczalności subsydiarnego aktu oskarżenia. Kryterium tożsamości czynu. - Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie LEX nr 2610487 - wyrok z dnia 31 października 2018 r.

OSKARŻYCIEL POSIŁKOWY UBOCZNY

- Pokrzywdzony, który popiera oskarżenie publiczne obok oskarżyciela publicznego,
- Jego śmierć nie ma wpływu na bieg procesu,
- Jest stroną postępowania jurysdykcyjnego,
- Oskarżycielem publicznym jest pokrzywdzony, a w jego rolę procesową mogą wcielić się podmioty, o których mowa w art. 52 par. 1 k.p.k.

- **Art. 56. [Ograniczenie udziału oskarżyciela posiłkowego w postępowaniu]**
- **§ 1.** Sąd może ograniczyć liczbę oskarżycieli posiłkowych występujących w sprawie, jeżeli jest to **konieczne dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania**. Sąd orzeka, że oskarżyciel posiłkowy nie może brać udziału w postępowaniu, **gdy bierze w nim już udział określona przez sąd liczba oskarżycieli**.
- **§ 2.** Sąd orzeka także, iż oskarżyciel posiłkowy nie może brać udziału w postępowaniu, jeżeli stwierdzi, że **nie jest on osobą uprawnioną lub jego akt oskarżenia albo oświadczenie o przystąpieniu do postępowania zostało złożone po terminie**.
- **§ 3.** Na postanowienie sądu wydane na podstawie § 1, a także na postanowienie sądu wydane na podstawie § 2, jeżeli dotyczy oskarżyciela posiłkowego określonego w art. 54 § 1 lub art. 55 § 3, zażalenie nie przysługuje.
- **§ 4.** Oskarżyciel posiłkowy, który nie bierze udziału w postępowaniu z przyczyn określonych w § 1, może przedstawić sądowi na piśmie swoje stanowisko w terminie 7 dni od daty doręczenia postanowienia.

•

WIELU OSKARŻYCIELI POSIŁKOWYCH

- „W ciągu 19 miesięcy procesu na ponad 140 rozprawach sąd przesłuchał ok. 580 świadków oraz siedmiu biegłych. W akcie oskarżenia prokuratura uznała, że przed sądem powinno stawić się w charakterze świadków prawie 430 osób. Większa liczba świadków wynika z tego, że sąd przesłuchuje nie tylko świadków, których wskazał prokurator do przesłuchania w akcie oskarżenia, ale z urzędu również tych pokrzywdzonych, których prokurator nie przesłuchał w czasie śledztwa - wyjaśnił Adamski. **Na początku procesu obrońca Marcina P., twórcy Amber Gold, wnioskował o przesłuchanie wszystkich pozostałych pokrzywdzonych (łącznie jest ich ponad 18 tys. osób - przyp. red).**”
 -
 - Źródło: <https://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artystul/amber-gold-proces-gdansk-swiadek,19,0,2380051.html>
- Slajd pokazuje sytuację, w której w procesie może potencjalnie występować wielu oskarżycieli posiłkowych i sąd orzekający staje przed koniecznością zastosowania art. 56 par. 1 k.p.k.

SPOSÓB OGRANICZENIA LICZBY UDZIAŁU OSKARŻYCIELI POSIŁKOWYCH

forum/forma orzeczenia

- Posiedzenie, rozprawa
- postanowienie

przesłanki

- **Fakultatywnie:** konieczność zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania
- **Obligatoryjnie:** istnieje dostatecznie duża liczba oskarżycieli, brak uprawnienia po stronie oskarżyciela, złożenie oświadczenia po terminie

zaskarżalność

- Tak, chyba, że dotyczy oskarżyciela posiłkowego, bądź wstępującego do postępowania oskarżyciela subsydiarnego (art. 55 par. 3 k.p.k.)

ODSTĄPIENIE OD OSKARŻENIA I ŚMIERĆ

- **Art. 57. [Odstąpienie oskarżyciela posiłkowego od oskarżenia]**
- § 1. W razie odstąpienia oskarżyciela posiłkowego od oskarżenia nie może on ponownie przyłączyć się do postępowania.
- § 2. O odstąpieniu oskarżyciela posiłkowego od oskarżenia w sprawie, w której oskarżyciel publiczny nie bierze udziału, sąd zawiadamia prokuratora. Nieprzystąpienie przez niego do oskarżenia w terminie 14 dni od doręczenia zawiadomienia powoduje umorzenie postępowania. Postanowienie o umorzeniu postępowania może wydać także referendarz sądowy.

KONSEKWENCJE ODSTĄPIENIA OSKARŻYCIELA POSIŁKOWEGO

W SPRAWIE, W KTÓREJ
DZIAŁA PROKURATOR

POSTĘPOWANIE
TOCZY SIĘ DALEJ

ODSTĘPUJĄCY NIE
MOŻE JUŻ WSTĄPIĆ
DO POSTĘPOWANIA

W SPRAWIE, W KTÓREJ
OSKARŻYCIEL JEST
OSKARŻYCIELEM
SUBSYDIARNYM

1. ZAWIADOMIENIE
PROKURATORA

2. OCZEKIWANIE NA
WSTĄPIENIE
PROKURATORA PRZES
14 DNI

3. W RAZIE
NIEWSTĄPIENIA
WYDANIE
POSTANOWIENIA O
UMORZENIU
POSTĘPOWANIA

ŚMIERĆ OSKARŻYCIELA POSIŁKOWEGO

ubocznego

Postępowanie toczy się dalej

Osoby, o których mowa w art. 58 par. 1 k.p.k. mogą wstąpić w prawa oskarżyciela

subsidiarnego

Zawieszenie postępowania/
powiadomienie osób, o których mowa w art. 61 par. 1 k.p.k. o możliwości wstąpienia w prawa oskarżyciela (tzw. strona nowa)

W razie niewstąpienia w prawa oskarżyciela w terminie **zawitym 3 miesiące** postępowanie umarza się

OSKARŻYCIEL PRYWATNY

- Pokrzywdzony, który wnosi i popiera oskarżenie w sprawie z oskarżenia prywatnego,
- O prywatnoscargowym trybie ścigania przesądza przepis k.k.
 - 1. 157 § 4 k.k. – tzw. lekki uszczerbek na zdrowiu i nieumyślne spowodowanie lekkiego i średniego uszczerbku na zdrowiu na szkodę osoby najbliższej
 - 2. 212 k.k.- zniesławienie,
 - 3. 216 k.k.- zniewaga,
 - 4. 217 k.k.- naruszenie nietykalności cielesnej

OSKARŻYCIEL PRYWATNY - C.D.

- **Art. 59. [Oskarżyciel prywatny]**
- § 1. Pokrzywdzony może jako oskarżyciel prywatny wnosić i popierać oskarżenie o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego.
- § 2. Inny pokrzywdzony tym samym czynem może aż do rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej przyłączyć się do toczącego się postępowania.

OBJĘCIE ŚCIGANIA CZYNU ŚCIGANEGO W POSTĘPOWANIU PRYWATNOSKARGOWYM PRZEZ PROKURATORA

- **Art. 60. [Objęcie czynu ściganego z oskarżenia prywatnego przez prokuratora]**
- § 1. W sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego prokurator wszczyna postępowanie albo wstępuje do postępowania już wszczętego, jeżeli wymaga tego interes społeczny.
- § 2. Postępowanie toczy się wówczas z urzędu, a pokrzywdzony, który przedtem wniósł oskarżenie prywatne, korzysta z praw oskarżyciela posiłkowego; do pokrzywdzonego, który przedtem nie wniósł oskarżenia prywatnego, stosuje się art. 54, 55 § 3 i art. 58.
- § 3. Jeżeli prokurator, który wstąpił do postępowania, odstąpił potem od oskarżenia, pokrzywdzony powraca w dalszym postępowaniu do praw oskarżyciela prywatnego.
- § 4. Pokrzywdzony, który nie wniósł oskarżenia, może w terminie zawitym 14 dni od daty powiadomienia go o odstąpieniu prokuratora od oskarżenia złożyć akt oskarżenia lub oświadczenie, że podtrzymuje oskarżenie jako prywatne, a jeżeli takiego oświadczenia nie złoży, sąd lub referendarz sądowy umarza postępowanie.

OBJĘCIE ŚCIGANIA CZYNU ŚCIGANEGO W POSTĘPOWANIU PRYWATNOSKARGOWYM PRZEZ PROKURATORA

- 1. Ustawa przewiduje ingerencję prokuratora w sprawy o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego, "jeżeli wymaga tego interes społeczny", jednakże nie definiuje tego pojęcia. **Zakresem tej nazwy trzeba objąć wszystkie sytuacje, które przewidują, że przestępstwo prywatnoscargowe narusza także interesy ogółu.**
- 2. Ocena istnienia interesu społecznego **należy wyłącznie do prokuratora i nie podlega kontroli ze strony sądu.** Nadto regulacja z art. 60 k.p.k. nie zobowiązuje prokuratora do wyraźnego uzasadnienia, jakie przesłanki skłoniły go do uznania, że interes społeczny wymaga jego ingerencji.
- **II AKa 48/I 4, Zakres pojęcia „interesu społecznego” jako przesłanki ingerencji prokuratora w tok postępowania na podstawie art. 60 k.p.k. Prowadzenie sprawy od początku a konieczność ponowienia czynności procesowych stron. - Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie**
- LEX nr 1459031 - wyrok z dnia 10 kwietnia 2014 r.

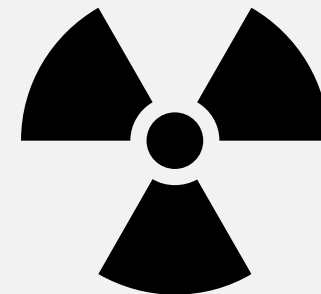
ŚMIERĆ OSKARŻYCIELA PRYWATNEGO

Zawieszenie postępowania/ powiadomienie osób, o których mowa w art. 61 par. 1 k.p.k. o możliwości wstąpienia w prawa oskarżyciela (tzw. strona nowa)

- *W razie niewstąpienia w prawa oskarżyciela w terminie **zawitym 3 miesiący** postępowanie umarza się*
- *Przepis znajduje odpowiednie zastosowanie do śmierci oskarżyciela posiłkowego **subsydiarnego** (art. 58 par. 2 k.p.k.)*

OSKARŻONY

- **Oskarżony sensu stricto** – za oskarżonego uważa się osobę, przeciwko której wniesiono oskarżenie do sądu, a także osobę, co do której prokurator złożył wniosek wskazany w art. 335 § 1 lub wniosek o warunkowe umorzenie postępowania (art. 71 par. 2 k.p.k.),
- **Oskarżony sensu largo** - za podejrzanego uważa się osobę, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów albo której bez wydania takiego postanowienia postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego (art. 71 par. 1 k.p.k.),
- **Oskarżony sensu largissimo** - obejmuje oskarżonego i osobę podejrzaną (art. 219 k.p.k., 237 par. 4 k.p.k., 243 k.p.k.),
- **UWAGA:** Jeżeli kodeks niniejszy używa w znaczeniu ogólnym określenia "oskarżony", odpowiednie przepisy mają zastosowanie także do podejrzanego.

NAJISTOTNIEJSZE PRAWA OSKARŻONEGO

- I. Prawo do bezpłatnej pomocy tłumacza - art. 72 par. 1 k.p.k.,
- II. Prawo do doręczenia dokumentów procesowych wraz z tłumaczeniem (art. 72 par. 3 k.p.k.),
- III. Prawo tymczasowo aresztowanego oskarżonego do kontaktu z obrońcą (art. 73 par. 1 k.p.k.),
- IV. Brak obowiązku dowodzenia własnej niewinności i prawo do nieobciążania się - **zasada nemo se ipsum accusare tenetur** (art. 74 par. 1 k.p.k.)
- V. Prawo do posiadania nie więcej niż 3 obrońców (art. 77 k.p.k.),
- VI. prawo do posiadania obrońcy z urzędu (art. 78 par. 1 k.p.k.),
- VII. Prawo do obrony (art. 6 k.p.k.),

ASPEKTY PRAWA DO OBRONY

- **Aspekt materialny** – podejmowanie wszelkich legalnych czynności zmierzających do obalenia tezy skargi zasadniczej (aktu oskarżenia),
- **Aspekt formalny** – wykonywanie obrony przez ustanowionego obrońcę.
- **Prawo do rzetelnego procesu sądowego**
- Art. 6 EKPC
- 3. Każdy oskarżony o popełnienie czynu zagrożonego karą ma co najmniej prawo do:
 - a) niezwłocznego otrzymania szczegółowej informacji w języku dla niego zrozumiałym o istocie i przyczynie skierowanego przeciwko niemu oskarżenia;
 - b) posiadania odpowiedniego czasu i możliwości do przygotowania obrony;
 - c) **bronienia się osobiście lub przez ustanowionego przez siebie obrońcę, a jeśli nie ma wystarczających środków na pokrycie kosztów obrony - do bezpłatnego korzystania z pomocy obrońcy wyznaczonego z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości;**
 - d) przesłuchania lub spowodowania przesłuchania świadków oskarżenia oraz żądania obecności i przesłuchania świadków obrony na takich samych warunkach jak świadków oskarżenia;
 - e) korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie rozumie lub nie mówi językiem używanym w sądzie.

PRAWO OSKARŻONEGO DO OBRONY

- 2. Prawo osoby oskarżonej o przestępstwo do uzyskania wystarczającego czasu i możliwości na przygotowanie swej obrony, gwarantowane w art. 6 ust. 3 lit. b) Konwencji, oraz do skutecznej pomocy prawnej, gwarantowane w art. 6 ust. 3 lit. c) Konwencji, stanowią elementy koncepcji rzetelnego procesu. Jako że wymogi z art. 6 winny być postrzegane jako szczególne aspekty prawa do rzetelnego procesu gwarantowanego przez art. 6 ust. 1, Trybunał zbada skargę dotyczącą tychże praw na podstawie obu przepisów łącznie.
- 35778/11, Prawo do rzetelnego procesu w sprawie karnej. Prawo do uzyskania odpowiedniego czasu na przygotowanie obrony. Prawo do skutecznej obrony. Doręczenie wezwania na rozprawę w drodze ogłoszenia publicznego zamiast doręczenia na znany sądowi adres zagraniczny oskarżonego., Dridi v. Niemcy - Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka LEX nr 2553418 - wyrok z dnia 26 lipca 2018 r.

ISTOTA NARUSZENIA PRAWA DO OBRONY

- Przez naruszenie prawa do obrony należy rozumieć nieuprawnioną ingerencję w sferę dozwolonego prawem zachowania oskarżonego i jego obrońcy przez innych uczestników postępowania karnego.
- II AKa 332/18, Zakaz wyjścia poza granice oskarżenia a kwalifikacja prawna czynu. - Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu LEX nr 2609065 - wyrok z dnia 21 listopada 2018 r.

ISTOTA WOLNOŚCI OD SAMOOSKARŻENIA

- Przepis art. 74 § 1 k.p.k. w zw. z art. 386 § 1 k.p.k. zapewnia osobie oskarżonej prawo składania wyjaśnień, albo odmówienia ich w całości, czy odmówienia odpowiedzi na poszczególne pytania, nie przyznaje jednak prawa do podawania nieprawdy. **Określony tym przepisem zakaz żądania dostarczania dowodów przeciwko sobie - samooskarżania - wyraża jedynie niedopuszczalność zmuszania, by oskarżony sam się oskarżył, oznacza więc brak sankcji za mówienie nieprawdy.** Żaden zaś przepis prawny, ani norma moralna nie zezwala na mówienie nieprawdy, nawet oskarżonemu. Brak sankcji za mówienie nieprawdy nie jest tożsamy z zezwoleniem na kłamstwo. Podawanie nieprawdy nie jest alternatywą dla prawa powstrzymywania się od samooskarżania.
- II AKa 48/18, Zakaz żądania samooskarżenia. - Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu LEX nr 2501268 - wyrok z dnia 6 kwietnia 2018 r.

ZAGADNIENIE OBRONY OBLIGATORYJNEJ

- Obrona obligatoryjna – sytuacja procesowa, w której oskarżony (podejrzany) musi być reprezentowany przez obrońcę ze względu na okoliczności dotyczące osoby oskarżonego, bądź zarzut, który mu się stawia.

- **Art. 79. [Obrona obligatoryjna]**
- § 1. W postępowaniu karnym oskarżony musi mieć obrońcę, jeżeli:
 - 1) nie ukończył 18 lat;
 - 2) jest głuchy, niemy lub niewidomy;
 - 3) zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy jego zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem nie była w czasie popełnienia tego czynu wyłączona lub w znacznym stopniu ograniczona;
 - 4) zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy stan jego zdrowia psychicznego pozwala na udział w postępowaniu lub prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny.
- § 2. Oskarżony musi mieć obrońcę również wtedy, gdy sąd uzna to za niezbędne ze względu na inne okoliczności utrudniające obronę.
- § 3. W wypadkach, o których mowa w § 1 i 2, udział obrońcy jest obowiązkowy w rozprawie oraz w tych posiedzeniach, w których obowiązkowy jest udział oskarżonego.
- § 4. Uznając za uzasadnioną opinię biegłych lekarzy psychiatrów, że czyn oskarżonego nie został popełniony w warunkach wyłączenia lub znacznego ograniczenia zdolności rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem i że stan zdrowia psychicznego oskarżonego pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny, sąd orzeka, że udział obrońcy nie jest obowiązkowy. Prezes sądu albo sąd zwalnia wówczas obrońcę z jego obowiązków, chyba że zachodzą inne okoliczności przemawiające za tym, aby oskarżony miał obrońcę wyznaczonego z urzędu.

OBRONA OBLIGATORYJNA - C.D.

- **Art. 80. [Obrona obligatoryjna przed sądem okręgowym]**
- Oskarżony musi mieć obrońcę w postępowaniu przed sądem okręgowym, jeżeli zarzucono mu zbrodnię. W takim wypadku udział obrońcy w rozprawie głównej jest obowiązkowy.
- Niedziałanie w postępowaniu obrońcy, jeśli zachodzi przypadek obrony obligatoryjnej skutkuje kwalifikowaną wadliwością postępowania (bezwzględna przyczyna odwoławcza) i powoduje konieczność uchylenia orzeczenia zapadłego w takim postępowaniu i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania (art. 439 par. 1 pkt 10 k.p.k.)

PRAWO UBOGIEGO - OBROŃCA Z URZĘDU

- **Art. 78. [O obrońca z urzędu – prawo ubogiego]**
- **§ 1.** ⁵ Oskarżony, który nie ma obrońcy z wyboru, może żądać, aby mu wyznaczono obrońcę z urzędu, jeżeli w sposób należyty wykaze, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny. Podstawą odmowy wyznaczenia obrońcy z urzędu nie może być skorzystanie przez oskarżonego z nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, o których mowa w [ustawie](#) z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2030 oraz z 2018 r. poz. 1467).
- **§ 1a.** Przepis § 1 stosuje się odpowiednio, jeżeli oskarżony żąda wyznaczenia obrońcy z urzędu w celu dokonania określonej czynności procesowej.
- **§ 2.** Sąd może cofnąć wyznaczenie obrońcy, jeżeli okaże się, że nie istnieją okoliczności, na podstawie których go wyznaczono. Na postanowienie o cofnięciu wyznaczenia obrońcy przysługuje zażalenie do innego równorzędnego składu tego sądu.

PRAWO UBOGIEGO - OBROŃCA Z URZĘDU

- Brzmienie art. 78 § 1 k.p.k. zobowiązuje do wykazania, że nie jest się w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny. Badaniu podlega zatem stan majątkowy skazanego w chwili złożenia wniosku o ustanowienie obrońcy z urzędu, a nie hipotetyczne założenie. Wyznaczenie obrońcy z urzędu winno zatem nastąpić zarówno w sytuacji, gdy skazany w ogóle nie ma środków na pokrycie kosztów obrony z wyboru, jak i wówczas, gdy posiadane środki są na tyle skromne, że nie pozwalają na pokrycie tych kosztów oraz utrzymanie siebie i swej rodziny na podstawowym poziomie. Nie można przyjmować, że wyznacznikiem tej sytuacji majątkowej jest "ukryte" źródło dochodów skazanego i jego potencjalne możliwości zarobkowe.
- **V KZ 26/14, Przestanki wyznaczenia obrońcy z urzędu na podstawie art. 78 § 1 k.p.k. a ustalenie potencjalnych możliwości zarobkowych oskarżonego. - Postanowienie Sądu Najwyższego LEX nr 1487098 - postanowienie z dnia 17 lipca 2014 r.**

REPREZENTANCI STRON

OBROŃCY I PEŁNOMOCNICY

- obrońcy i pełnomocnicy nie są stronami postępowania, a przedstawicielami procesowymi jest stron i uczestników.
- **Art. 82. [Obrońca oskarżonego]**
- obrońcą może być jedynie osoba uprawniona do obrony według przepisów o ustroju adwokatury lub [ustawy](#) o radcach prawnych.
 - przepis ten odpowiednio stosuje się do pełnomocnika na mocy ustawowego odesłania (art. 88 par. 1 zd. 2 k.p.k.)
 - na zasadach określonych w ustawie prawo o adwokaturze i ustawie o radcach prawnych funkcję obrońcy i pełnomocnika mogą wykonywać aplikanci adwokaccy i radcowscy

UPOWAŻNIENIE DO OBRONY

- **Art. 83. [Upoważnienie do obrony]**
- § 1. obrońcę ustanawia oskarżony; do czasu ustanowienia obrońcy przez oskarżonego pozbawionego wolności, obrońcę może ustanowić inna osoba, o czym niezwłocznie zawiadamia się oskarżonego.
- § 2. Upoważnienie do obrony może być udzielone na piśmie albo przez oświadczenie do protokołu organu prowadzącego postępowanie karne.
- Upoważnienia do obrony, o którym mowa w art. 83 par. 1 k.p.k. może udzielić nawet osoba obca.

ZAKRES UPOWAŻNIENIA DO OBRONY

- **Art. 84. [Zakres udziału obrońcy]**
- **§ 1.** Ustanowienie obrońcy lub wyznaczenie obrońcy z urzędu uprawnia go do działania w całym postępowaniu, nie wyłączając czynności po uprawnieniu się orzeczenia, jeżeli nie zawiera ograniczeń.
- **§ 2.** Wyznaczenie obrońcy z urzędu nakłada na niego obowiązek podejmowania czynności procesowych do prawomocnego zakończenia postępowania. Jeżeli jednak czynności należy dokonać poza siedzibą lub miejscem zamieszkania obrońcy z urzędu, prezes sądu, przed którym ma być dokonana czynność, lub referendarz sądowy tego sądu, a w postępowaniu przygotowawczym prezes sądu rejonowego miejsca czynności lub referendarz sądowy tego sądu, na uzasadniony wniosek dotychczasowego obrońcy może wyznaczyć do dokonania tej czynności innego obrońcę spośród miejscowych adwokatów lub radców prawnych.
- **§ 3.** Obrońca wyznaczony z urzędu w postępowaniu kasacyjnym, w postępowaniu o uchylenie wyroku sądu odwoławczego uchylającego wyrok sądu pierwszej instancji i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania lub w postępowaniu o wznowienie postępowania powinien sporządzić i podpisać kasację, skargę od wyroku sądu odwoławczego uchylającego wyrok sądu pierwszej instancji i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania lub wnioski o wznowienie postępowania albo poinformować na piśmie sąd, że nie stwierdził podstaw do wniesienia kasacji, skargi lub wniosku o wznowienie postępowania. Jeżeli kasacja, skarga lub wniosek zostaną wniesione, obrońca ten jest uprawniony do udziału w toczącym się postępowaniu.

ZAGADNIENIE OBRONY WIELU OSKARŻONYCH

- **Art. 85. [Obrona wielu oskarżonych]**
- § 1. obrońca może bronić kilku oskarżonych, jeżeli ich interesy nie pozostają w sprzeczności.
- § 2. Stwierdzając sprzeczność sąd wydaje postanowienie, zakreślając oskarżonym termin do ustanowienia innych obrońców. W wypadku obrony z urzędu sąd wyznacza innego obrońcę. Na postanowienie przysługuje zażalenie.
- § 3. W postępowaniu przygotowawczym uprawnienia sądu określone w § 2 przysługują prezesowi sądu właściwego do rozpoznania sprawy.

ZAGADNIENIE OBRONY WIELU OSKARŻONYCH

- Procesowa kolizja interesów oskarżonych musi być **realna, rzeczywista, a nie jedynie pozorna, potencjalna.** (...) Racją unormowania zawartego w przepisie art. 85 § 2 k.p.k. jest **wyłączenie przecież możliwości kontynuacji obrony tych oskarżonych, co do których wystąpiła kolizja interesów oraz odsunięcie podejrzenia, że adwokat (radca prawny) mógłby wykorzystać dotychczas uzyskane informacje z naruszeniem interesów tego oskarżonego, którego nie broniłby w dalszym postępowaniu.**
- II KK 390/17, Kolizja interesów współoskarżonych a bezwzględna przyczyna odwoławcza wymieniona w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. - Wyrok Sądu Najwyższego LEX nr 2487632 - wyrok z dnia 11 kwietnia 2018 r.
- Jeśli broniący obu oskarżonych obrońca może **bez szkody dla procesowych interesów oskarżonych realizować obronę, która w swej linii nie wymaga nawet dyskwalifikowania wiarygodności wyjaśnień (lub ich części) któregośkolwiek z oskarżonych,** to w istocie istniejąca sprzeczność wyjaśnień nie skutkuje sprzecznością interesów wykonywanej obrony.
- II AKz 213/17, Obrona wielu oskarżonych a brak sprzeczności interesów. - Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach LEX nr 2333168 - postanowienie z dnia 5 kwietnia 2017 r.

CHARAKTER CZYNNOŚCI OBROŃCY

- **Art. 86. [Czynności obrońcy a oskarżony]**
- § 1. obrońca może przedsięwziąć czynności procesowe **jedynie na korzyść oskarżonego.**
- § 2. udział obrońcy w postępowaniu nie wyłącza osobistego działania w nim oskarżonego.
- Czynność obrońcy dokonana na niekorzyść oskarżonego (np. złożenie apelacji na niekorzyść oskarżonego) jest **bezskuteczna – traktuje się ją jako nieistniejącą, niebyłą**
- Oskarżony może odwoływać czynności swojego obrońcy.

CHARAKTER CZYNNOŚCI OBROŃCY

- Przez czynność procesową należy rozumieć nie tylko np. zgłoszenie wniosku dowodowego, ale i - co oczywiste, sporządzenie środka odwoławczego. Jeśli środek ten ma wykazać, że oskarżony winien odpowiadać nie za przestępstwo przypisane mu w zaskarżonym wyroku, ale za przestępstwo "inne", spełniające warunki tożsamości czynu, a nadto zagrożone surowszą karą i jego uwzględnienie miałoby pogorszyć sytuację prawną oskarżonego, to środek taki jest niedopuszczalny z mocy ustawy - bądź to w całości i wówczas winien podlegać pozostawieniu bez rozpoznania, bądź w części, gdy tyczy to jedynie konkretnych zarzutów i argumentów wskazanych w środku odwoławczym - wtedy to, należy je uznać za bezskuteczne.
- II AKa 378/14, Czynność procesowa w rozumieniu przepisu art. 86 § 1 k.p.k. - Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie LEX nr 1940500 - wyrok z dnia 13 października 2015 r.

USTANIE STOSUNKU OBROŃCZEGO

- Wypowiedzenie obrony przez oskarżonego lub przedstawiciela ustawowego,
- Wypowiedzenia upoważnienia do obrony przez obrońcę – **konieczność wskazania powodu wypowiedzenia**,
- Braku akceptacji przez pozbawionego wolności oskarżonego obrońcy tymczasowego (art. 83 par. 1 k.p.k.),
- Utraty przez obrońcę prawa do wykonywania zawodu,
- Śmierci oskarżonego (art. 17 par. 1 pkt 5 k.p.k.) – chyba, że miałby występować w postępowaniu wywołanym skargą o wznowienie postępowania albo kasacją na korzyść oskarżonego (art. 542 par. 2 k.p.k. w zw. z art. 548 k.p.k.) lub wniosek o odszkodowanie za niesłuszne skazanie lub niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie albo tymczasowe aresztowanie (art. 556 par. 1 k.p.k.)

PEŁNOMOCNIK

- **Art. 87. [Udział pełnomocnika]**
- § 1. Strona inna niż oskarżony może ustanowić pełnomocnika.
- § 2. Osoba niebędąca stroną może ustanowić pełnomocnika, jeżeli wymagają tego jej interesy w toczącym się postępowaniu.
- § 3. Sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, może odmówić dopuszczenia do udziału w postępowaniu pełnomocnika, o którym mowa w § 2, jeżeli uzna, że nie wymaga tego obrona interesów osoby niebędącej stroną.
- **Art. 88. [Uprawnienie do pełnienia roli pełnomocnika]**
- § 1. Pełnomocnikiem może być adwokat, radca prawny lub radca Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej. Do pełnomocnika stosuje się odpowiednio art. 77, art. 78, art. 81a § 1-3, art. 83, art. 84, art. 86 § 2 oraz przepisy wydane na podstawie art. 81a § 4.
- § 2. Na zasadach określonych w odrębnej ustawie czynności zastępstwa wykonuje Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej.

KATEGORIE PODMIOTÓW, MOGĄCE USTANOWIĆ PEŁNOMOCNIKA

Pełnomocnik:

pokrzywdzonego,
oskarżyciela posiłkowego,

Osoby podejrzanej, świadka,

Organizacji społecznej,
podmiotu, którego
przedsiębiorstwo zagrożone
jest przepadkiem, podmiotu
zobowiązanego do zwrotu
korzyści majątkowej

QUASI STRONG

PODMIOT ZOBOWIĄZANY

- **Art. 91a. [Zobowiązanie do zwrotu korzyści lub jej równowartości; orzeczenie przepadku świadczenia lub jego równowartości]**
- **§ 1.** Jeżeli w związku z popełnieniem czynu zabronionego osoba fizyczna, prawna albo jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, której odrębne przepisy przyznają zdolność prawną, uzyskała korzyść majątkową lub świadczenie określone w art. 405-407, art. 410 i art. 412 Kodeksu cywilnego od Skarbu Państwa, jednostki samorządowej, państwowej lub samorządowej jednostki organizacyjnej, podmiotu, dla którego organ samorządu jest organem założycielskim, lub spółki prawa handlowego z większościowym udziałem Skarbu Państwa lub jednostki samorządowej, na wniosek prokuratora sąd, stosując przepisy prawa cywilnego, zobowiązuje tę osobę lub jednostkę do zwrotu korzyści albo jej równowartości uprawnionemu podmiotowi lub orzeka przepadek świadczenia albo jego równowartości na rzecz Skarbu Państwa.
- **§ 2.** Podmiot zobowiązany określony w § 1 jest przesłuchiwany w postępowaniu karnym w charakterze świadka. W przypadku podmiotu innego niż osoba fizyczna przesłuchuje się osobę lub osoby uprawnione do działania w jego imieniu.
- **§ 3.** Osoba, o której mowa w § 2, może odmówić zeznań.
- **§ 4.** Przepisy art. 72, art. 75, art. 87 § 1, art. 89, art. 156 § 1 zdanie pierwsze oraz art. 167 stosuje się odpowiednio. Osoba, o której mowa w § 2, może zadawać pytania osobie przesłuchiwanej oraz zabrać głos końcowy przed obrońcą oskarżonego i oskarżonym.

PODMIOT ZOBOWIĄZANY

- **Art. 444. [Podmioty uprawnione]**
- § 1. Od wyroku sądu pierwszej instancji stronom, a pokrzywdzonemu od wyroku warunkowo umarzającego postępowanie, wydanego na posiedzeniu przysługuje apelacja.
- § 2. Apelacja przysługuje również podmiotowi zobowiązanemu określonego w art. 91a.

•

PRZEDSTAWICIEL SPOŁECZNY

- **Art. 90. [Przedstawiciel społeczny]**
- **§ 1.** W postępowaniu sądowym udział w postępowaniu może zgłosić organizacja społeczna, jeżeli zachodzi potrzeba ochrony interesu społecznego lub interesu indywidualnego, objętego zadaniami statutowymi tej organizacji, w szczególności ochrony wolności i praw człowieka.
- **§ 2.** W zgłoszeniu organizacja społeczna wskazuje interes społeczny lub indywidualny, objęty zadaniami statutowymi tej organizacji, oraz przedstawiciela, który ma reprezentować tę organizację. Do zgłoszenia dołącza się odpis statutu lub innego dokumentu regulującego działalność tej organizacji. Przedstawiciel organizacji społecznej przedkłada sądowi pisemne upoważnienie.
- **§ 3.** Sąd dopuszcza przedstawiciela organizacji społecznej do występowania w sprawie, jeżeli przynajmniej jedna ze stron wyrazi na to zgodę. Strona może w każdym czasie cofnąć wyrażoną zgodę. W wypadku braku zgody choćby jednej ze stron na występowanie w sprawie przedstawiciela organizacji społecznej sąd wyłącza tego przedstawiciela od udziału w sprawie, chyba że jego udział leży w interesie wymiaru sprawiedliwości.

PRZEDSTAWICIEL SPOŁECZNY

- § 4. Sąd dopuszcza przedstawiciela organizacji społecznej do występowania w sprawie pomimo braku zgody stron, jeżeli leży to w interesie wymiaru sprawiedliwości.
- § 5. Sąd odmawia dopuszczenia przedstawiciela organizacji społecznej do występowania w sprawie, jeżeli stwierdzi, że wskazany w zgłoszeniu interes społeczny lub indywidualny nie jest objęty zadaniami statutowymi tej organizacji lub nie jest związany z rozpoznawaną sprawą.
- § 6. Sąd może ograniczyć liczbę przedstawicieli organizacji społecznych występujących w sprawie, jeżeli jest to konieczne dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania. Sąd wzywa wówczas oskarżyciela i oskarżonego do wskazania nie więcej niż dwóch przedstawicieli organizacji społecznych, którzy będą mogli występować w sprawie. Jeżeli w sprawie występuje więcej niż jeden oskarżony lub więcej niż jeden oskarżyciel, każdy z nich może wskazać jednego przedstawiciela. Niewskazanie przedstawiciela uznaje się za cofnięcie zgody na jego występowanie w sprawie. Niezależnie od stanowisk stron sąd może postanowić o dalszym udziale poszczególnych przedstawicieli organizacji społecznych, jeżeli ich udział leży w interesie wymiaru sprawiedliwości.

-

WŁAŚCICIEL PRZEDSIĘBIORSTWA ZAGROŻONEGO PRZEPADKIEM

- **Art. 91b. [Prawa przysługujące właścicielowi przedsiębiorstwa zagrożonego przepadkiem]**
- Właścicielowi przedsiębiorstwa zagrożonego przepadkiem, o którym mowa w art. 44a § 2 Kodeksu karnego, przysługują prawa strony w zakresie czynności procesowych odnoszących się do tego środka.

ŹRÓDŁA:

1. S. Waltoś, *Proces karny : zarys systemu*, Warszawa 2009,
2. J. Skorupka (red.), *Proces karny*, Warszawa 2018,
3. J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego : komentarz*, Warszawa 2018,
4. K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2018,
5. R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz do art. 1-166*, Warszawa 2017.